

Műemlékeink. Képzőművészeti Alap Kiadó vállalata. Bp. 1957. 46 l.

Tinódivál foglalkozva terelődött figyelmem a legszeleesebb olvasó rétegek előtt is népszerű *Műemlékeink* című sorozatnak a sárvári várat ismertető füzetére, H. Takács Marianna mielőtt a vár műemléki ismertetéséhez fogna, kitűnő összefoglalásban Sárvár irodalomtörténetével vezeti be tanulmányát. Beszél a Nádasdyak irodalompártolásáról. Nádasdy Tamásról a humanista műveltségű főúrról, Melanchthonhoz való kapcsolatáról, a Sárváron működő Sylvester Jánosról, az itt menedéket talált Dévai Bíró Mátyásról, Tinódiról, a sárvári iskoláról és nyomdáról. Az apja művét továbbépítő fekete bég, Nádasdy Ferenc támogatja Magyar Istvánt. Művészettörténeti munkáról lévén szó, természetesen az, hogy az irodalompártoló Nádasdyak arcképét a műgyűjtőkével gazdagítja és a nádortól a lefejezett országbíróig, négy nemzedéken át mutatja be, mint válik Sárvár a minden ízében barokk mecénás és műgyűjtő Nádasdy Ferenc országbíró otthonává.

Irodalomtörténet-íróinknak fel kell figyelniük a *Műemlékeink* füzeteire, nemcsak azért, hogy számontartsák az azokban található irodalomtörténeti adalékokat, hanem azért is, hogy a művészettörténeti, műemléki tanulságokat szaktudományunk számára is hasznosítsák. A 16. század kutatója bizonyosan haszonnal olvashatja Visegrád, Sárospatak, Tata, Siklós, Eger, és a közeljövőben megjelenő Szigetvár műemléki leírását, vagy a későbbi koroké, az egri líceum, a sárospataki kollégium, Nagytétény, vagy a Balaton melléki préházak művészetét ismertető füzeteket. Az irodalmi alkotások megértéséhez visznek közelebb ezek a füzetek, melyeknek szerzői rendszeren maguk is felhívják az irodalomtörténeti vonatkozásokra a figyelmet, nagy szolgálatot téve ezzel nemcsak szakirodalmunknak, hanem irodalmunk története népszerűsítése ügyének is.

Jenei Ferenc

BALASSI VERSEINEK ÚJABB KIADÁSAI

Balassi Bálint összes versei. Sajtó alá rendezte Bóta László. (Bevezette Fekete Sándor) Bp. 1954, Szépirodalmi könyvkiadó. — Balassi Bálint összes versei és levelei. (Sajtó alá rendezte Eckhardt Sándor) Bp. 1955, Szépirodalmi Könyvkiadó. — Balassi Bálint összes versei. (Az Utószó Székely János munkája.) Bukarest [1958], Állami Irodalmi és művészeti kiadó. — Két válogatott kiadás is megjelent: Balassi Bálint válogatott költeményei. Összeállította és bevezette Fekete Sándor. Bp. 1952, Szépirodalmi Könyvkiadó. (Szépirodalmi kiskönyvtár.) — Balassi Bálint válogatott versei. Válogatta és az előszót írta Nagy László. Bp. 1957, Móra Ferenc Könyvkiadó. (A magyar költészet gyöngyszemei.)

Eckhardt Sándor kritikai kiadása első nagy klasszikusunk népszerűsítésében is fordulópontot jelentett. Könyvkiadásunk általános fellendülésén belül elsősorban Eckhardt szövegkritikai munkásságának köszönhető, hogy Balassi összes versei újabban három népszerűsítő kiadványban is napvilágot láttak:

E kiadványok népszerűsítő jellegével itt nem foglalkozunk. Fekete Sándor igényes bevezető tanulmánya (lásd Pirnát Antal méltatását, It 1955, 363—70.) vagy Székely János szellemes és meghökkenítő paradoxonokkal teli utószava minden bizonnyal alkalmasak arra, hogy az olvasók bizonyos rétegeinek érdeklődését felkeltsék a nagy költő életműve iránt, ám az 1955-i kiadás nagy sikere azt mutatja, hogy pontos szöveg, szép papír, izléses kiállítás önmagukban is elegendőek Balassi népszerűsítéséhez.

A kritikai kiadás két kötete számos ponton végleges eredményt ért el a Balassi-filológia területén, de ugyanakkor a további szöveg-

kritikai munka nagy fellendülését is eredményezte. A népszerű kiadások szerkesztői nem elégedtek meg a kritikai kiadás szövegeinek egyszerű újranomásával, hanem figyelembe vették a legújabb kutatásokat is. Különösen Eckhardt 1955-i kötete ad sok újat. Itt annyi kisebb-nagyobb jelentőségű változtatással találkozunk, hogy ez a kiadás joggal tekinthető a kritikai kiadás I. kötete második, javított kiadásának. (A bukaresi kiadás — nagyon helyesen — ennek a szövegét vette át változtatás nélkül.) Ezért ennek a kiadásnak a főbb eredményeit tekintjük át vázlatosan.

Balassi verseinek szövegállománya változatlan maradt, mindössze a „Megsértett szívemnek sok fohászkodási...” kezdetű töredék (98. sz.) maradt ki ItK 1955, 463. alapján. (Mindig a kritikai kiadás éneksorszámait idézem.) A levelek közé már bekerült egy újdonság is: az Ernő főherceghez 1578-ban írt levél (235—9. l.), mely néhány új vonást ad Balassi pereskedéséhez és a

bányavárosokkal való ellentétéhez. Azóta egyébként maga Eckhardt újabb szövegrészekkel és egy teljesen ismeretlen magyar nyelvű levéllel gyarapította Balassi írásait. (Új fejezetek Balassi Bálint viharos életéből. Bp. 1957.)

Már kevésbé adott végleges megoldást a kritikai kiadás Balassi istenes énekeinek kronológiájában. A perújrafelvételt e kérdésben Bóta László kezdte el, aki 1954-i kiadásában alaposan felforgatta az istenes énekek kritikai kiadásbeli sorrendjét. Eljárását külön cikkben is indokolta. (ItK 1954, 420—9.) Javaslatai közül Eckhardt az „Ó szent Isten kit kedvedben...” kezdetű ének (7. sz.) valamivel későbbre keltezését és a Szentháromságról szóló himnuszok (8, 41, és 70. sz.) egymás mellé helyezését fogadta el 1955-i kiadásában. A kérdéssel azóta Klaniczay Tibor foglalkozott egy igen alapos dolgozatban. (Hozzászólás Balassi és Rimay verseinek kritikai kiadásához. I. OK XI, 265—338.)

Számos változtatás történt a versek szövegében is. Az 1955-i kiadásban Eckhardt mindenekelőtt kiigazítja azokat a hibás helyeket, melyeket a kritikai kiadás II. kötetének 153. lapján sorolt fel. Ezekon kívül egy, a szöveg értelmén is változtató javítást tett: az 54. sz. ének 9. sorában *vétellen* helyett *vétellen-t* ír Nyr 1955, 110. alapján. Annál számosabbak hangtani értékű változtatásai; így pl. a *szív* különböző eseteit ü-ző változatban adja (szüvemnek, szüvemet) nyilván a sajátkezü verskézirat alapján, a második személyű felszólító módnál elhagyja a *j*-t (könyörüll, segéll), és néhány helyen visszatér a kódex változatához. (34,27: *aval h. azzal*; 35,28: *gyönyörű h. gyönyörű.*) Kár, hogy a „Szit Zsuzsánna tüzet...”

kezdetű ének (86. sz.) 12. sorában nem fogadta el Györy János javítását: *Citerája szózatja* helyett *Citeraszózatja*, mely egészen nyilvánvaló és helyreállítja a vers pompás ritmusát. (ItK 1954, 418.) Ugyancsak el kellett volna fogadnia Bóta László javítását is a sokat idézett „Katonaének” (68. sz.) 7. sorában: *Véres zászlók* helyett *Veres zászlók* (= vörös színű zászlók) a helyes szöveg. Ezt Takáts Sándor fejtegetései is alátámasztják. (Hangok a múltból. Bp. é. n. 52. l.) Egyébként ez az ének is azok csoportjába tartozik, melyekről újabban Klaniczay idézett tanulmányában meggyőző módon bizonyította, hogy kiadásuk csakis a löcsei rendezett kiadás szövegén alapulhat, ebben pedig szintén *veres* olvasható.

Az ilyesféle kisebb javítások természetesen nem változtatnak Balassi költészetének alapvető értékelésén. Néha azonban egyetlen tévesen olvasott vagy értelmezett szó is alkalmat adhat történetileg nem igaz fejtegetésekre. Ilyen eset volt, mikor Kardos Tibor a Búcsúének (75. sz.) *büvös* (= bő, bővelkedő) szavát a korábbi kiadások alapján *büvös*-nek írta és 'bűbájos'-nak értelmezte (lásd: MNY 1955, 251.); újabban a hamisan romantikus „véres zászlók” Nagy Lászlót ihlették poétikus elmélkedésre idézett válogatásának előszavában. A csak hangtani értékű változtatások pedig Balassi költészetének akusztikáját helyesbítik; a régebbi Balassi-szövegek például, amikor a kiadók még tévesen a kódex i-ző változatát fogadták el, egészen más zenei hatást eredményeztek. Ezért a legkisebb helyesbítés is hozzájárulhat Balassi egyre igazabb, helyesebb költői képének kialakulásához.

Stoll Béla